

گرایش بانوان غربی به پوشش اسلامی

دکتر علی کاظمی*

اشاره

فرهنگ ماده‌گرا و سودمحور غربی با نگاه ابزاری به زنان، هویت انسانی آنان را استحاله کرده است. از سوی دیگر غرب همواره کوشیده است چهره‌ای خشن و نازیبا از اسلام ارائه دهد، اما به رغم پوشش رسانه‌ای خصمانه دولت‌های غربی و به تصویر کشیدن چهره‌ای خشن و غیرانسانی از دین اسلام و معرفی زنان مسلمان به عنوان زنانی عقب‌افتاده و متحجر که با دست‌ان خود به سرکوب‌گریز و عواطف خود می‌پردازند؛ گرایش زنان و به‌ویژه - به ظاهر - ستاره‌های غربی اعم از خواننده و بازیگر تا مدل‌ها به اسلام و حجاب اسلامی، گویای درخشش اسلام در میان ادیان موجود است.

فرهنگ‌سازی پوشش عقیفانه

حفظ پوشش اسلامی به عنوان هنجار برتر و ارزش اجتماعی، از ضروریات حضور زنان در جامعه است که در قرآن نیز به آن تصریح شده است: «قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَ لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَ لِيُضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَ لَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ...»^۱ (ای پیامبر) به زنان با ایمان بگو چشم‌های خود را (از نگاه هوس‌آلود) فروگیرند و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را - جز آن مقدار که نمایان است - آشکار نمایند و (اطراف) روسری‌های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشانده شود) و زینت خود را آشکار نسازند، مگر برای شوهرانشان».

* دکتری مدیریت استراتژیک گرایش خط مشی گذاری.

۱. نور: ۳۱؛ ر.ک: سید محمدحسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۵، ص ۱۱۲؛ ناصر مکارم شیرازی،

تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۴۳۹.

هر چند پوشش غالب بانوان غربی به دلیل عقاید مادی‌گرایی عاری از حجاب مناسب است، اما وجود بانوان محجبه به عنوان نماد اسلام نه فقط عاملی برای فرهنگ‌سازی پوشش عقیفانه بلکه زمینه‌ساز افزایش مسلمانان است. از این رو آمارها در غرب نشانگر افزایش گرایش به اسلام نسبت به دیگر ادیان، بیش از ۱۵۰ درصد است.^۱ مجله تایم از موج عظیم گرایش زنان به پاکدامنی سخن به میان می‌آورد.^۲ همین افزایش غیرمنتظره شمار بانوان محجبه و ترس غربی‌ها از فراگیری اسلام، حجاب‌ستیزی را در صدر عملکردهای دولت‌های غربی از جمله سوئد، فرانسه، بلژیک و ... قرار داده است.^۳

با وجود تبلیغات فراوان رسانه‌ای و اعمال قوانین سختگیرانه علیه بانوان محجبه در جامعه، غربی‌ها هنوز نتوانسته‌اند مانع عرفی‌سازی حضور عقیفانه زنان در اجتماع شوند. «بر اساس یک تحقیق تمایل به استفاده از پوشش اسلامی به‌ویژه در میان دختران نوجوان مسلمان در جامعه سوئد افزایش یافته است. امروزه زنان محجبه شاغل در امور گوناگون جامعه، با حفظ حجاب نشان می‌دهند که با افتخار و پاک‌دامنی می‌توانند در جامعه حضور داشته باشند».^۴ بنابراین جوامع غربی به دیدن زنان محجبه، تعامل با آن‌ها در جامعه، دانشگاه و محیط کار عادت کرده‌اند. این مسئله، یعنی زنان مسلمان با کوشش خود پوشش عقیفانه را به عنوان یک ارزش اجتماعی - فرهنگی در غرب تثبیت کرده‌اند. «بدین گونه است که اکثریت زنان طبقه متوسط جوامع غربی در مواجهه‌های فرهنگی با مسلمانان، حجاب را به عنوان یک شاخص فرهنگی درک می‌کنند».^۵

این مفهوم‌سازی از پوشش، به قول شهید مطهری موجب افزایش احترام زن در جامعه شده

۱. وب‌سایت روزنامه جام جم، «چرا تازه مسلمانان به حجاب علاقه دارند؟»، ۱۴۰۱/۰۷/۱۱، شماره روزنامه ۶۳۲۱.

<https://www.jamejamdaily.ir/Newspaper/item/155060>

۲. سید مجید امامی و نوید عمیدی مظاهری، «صورت‌بندی مسئله حجاب زن مسلمان در اروپا، از هویت اروپایی تا حقوق فرهنگی»، دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات جنسیت و خانواده، ص ۱۲.

3. Byng, M. D. (2010). Symbolically Muslim: media, hijab, and the West. *Critical sociology*, 36(1), 109-129.

۴ ، پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه، «رشد گرایش به حجاب اسلامی در سوئد»، مجله اسلام و غرب، شماره ۲۷.
<https://hawzah.net/fa/Magazine/View/52045/5493/5483>

5. Tarlo, E. (2007). Hijab in London: Metamorphosis, resonance and effects. *Journal of Material Culture*, 12(2), 131-156.

است؛^۱ به گونه‌ای که ربکا ماسترتن^۲ درباره ارتقای حرمت زنان محجبه در غرب می‌گوید: «مردان غیر مسلمان اغلب احساس می‌کنند که می‌توانند جوانمردی سنتی از خود نشان دهند، مانند باز کردن در برای یک زن مسلمان و به خاطر آن مورد حمله قرار نخواهند گرفت؛ زیرا آن‌ها می‌دانند که یک زن مسلمان به احتمال زیاد زنی نیست که از این شکل سنتی ابراز ادب، عصبانی شود».^۳

شکل‌گیری جهان‌بینی عقیفانه

حجاب در اسلام، عمل پسندیده و بی‌حجابی، ناپسند به شمار می‌آید. همچنین حجاب و محدودیت‌های جنسی عامل بهداشت، استحکام خانواده و استواری اجتماعی می‌شود. شهید مطهری در این باره می‌نویسد: «... از نظر اسلام محدودیت کامیابی‌های جنسی به محیط خانوادگی و همسران مشروع، از جنبه روانی به بهداشت روانی اجتماع کمک می‌کند و از جنبه خانوادگی سبب تحکیم روابط افراد خانواده و برقراری صمیمیت کامل بین زوجین می‌گردد...».^۴ این برعکس نظر غرب است: «[به راستی] چرا در دنیای غرب این همه بیماری روانی زیاد شده است؟ علتش آزادی اخلاقی جنسی و تحریکات فراوان سکسی است که به وسیله جراید و مجلات ... انجام می‌شود».^۵ بر همین اساس در آیات و روایات، بر حفظ حجاب و عفت تأکید شده است: «ای پیامبر! به همسران و دخترانت و زنان مؤمنان بگو جلاب‌ها (روسری‌های بلند) خود را بر خویش فروافکنند، این کار برای اینکه (از کنیزان و آلودگان) شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند، بهتر است».^۶ امام علی علیه السلام در وصیت خود به امام حسن مجتبی علیه السلام فرموده است: «با پوشش و حجابی که برای همسرانت قرار می‌دهی، چشم آنان را از هوس و حرام باز می‌داری؛ چرا که حجاب برای آن‌ها ثبات بیشتری به ارمغان

۱. مرتضی مطهری، مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۱۹، ص ۴۴۱.

2. Rebecca Masterton

۳. خبرگزاری بین‌المللی قرآن، «حجاب به بخشی از بافت اجتماعی فرهنگ غرب تبدیل شده است»، ۱۴۰۱/۱۱/۱۷، کد خبر: ۴۱۱۳۹۵۶.

<https://iqna.ir/fa/news/4113956>

۴. مرتضی مطهری، مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۱۹، ص ۴۴۱.

۵. سید ابراهیم سجادی، «قرآن و فلسفه حجاب»، پژوهش‌های قرآنی، ص ۷۴.

۶. احزاب: ۵۹؛ ر.ک: فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۸، ص ۵۸۰.

می آورد...»^۱.

زنان جامعه غربی سال‌هاست که به دلیل بی‌حجابی مورد سوءاستفاده و آسیب‌های روحی و جسمی فراوانی قرار گرفته‌اند. غربیان ماهیت زن را عامل ایجاد جذابیت در تبلیغات، محرک سرمایه‌گذاری، برانگیزاننده خرید و افزایش سود... تعریف کرده‌اند؛ در صورتی که در اسلام زن به عنوان یک انسان، مهم‌ترین نقش‌های فرزندی، همسری و مادری را ایفا می‌کند و می‌تواند در جامعه نیز با پوشش یک شهروند مفید باشد. زنان این شأن را از حجاب و عفت خود وام گرفته‌اند؛ به گونه‌ای که قرآن زنان ایده‌آل را مانند حضرت مریم^۲ و آسیه^۳ را به عنوان زنان الگو معرفی می‌کند.

زنان غربی نیازمند فهم هدف خداوند از آفرینش زن و درک گوهر وجودی خود هستند؛ معنایی که سیاستمداران غربی برای مقابله با اسلام آن را به بدترین وجه ممکن سیاه‌نمایی کرده‌اند. حال آنکه بروز حجاب در بانوان غربی، راه شناخت تأثیر حجاب بر ارزشمندی زن مسلمان را هموار می‌کند؛ بدین گونه که وقتی زنی در غرب حجاب را انتخاب می‌کند و آن را به عنوان نوعی نشانگان اجتماعی در انظار دیگران قرار می‌دهد، به وسیله آن پیامی از تمام مبانی فکری او به دیگران منعکس می‌شود. مشاهده یک زن محجبه این پرسش را ایجاد می‌کند که این نماد برآمده از چه بنیان فکری است؟ در واقع این حجاب زنان است که امکان ایجاد تفکر درباره ضرورت این پوشش را ایجاد می‌کند و عامل اعتراضات و نهضت‌های فمینیست در غرب شده است؛ به گونه‌ای که آنان معتقدند مگر زن نمایشگاه متحرک است که مدام در حال عرضه خود باشد؟ برای همین طرفداران این نهضت از سطحی‌ترین مسائل امتناع می‌کنند؛ مانند آرایش کردن چهره و پوشیدن لباس‌هایی که جذابیت دارد. این موضوع به اندازه‌ای مورد توجه قرار گرفته است که پارلمان اروپا، برای حمایت زنان و این طرز تفکر در حال تصویب قانونی است که استفاده از جذابیت‌های زنان در تبلیغات فروش کالا و محصولات منع شود.^۴

زنان تا پیش از آغاز جنبش بیداری - بر اساس تبلیغات فریبنده غرب - در جریان جهانی غرق شده بودند، به مرور زمان فهمیدند در دنیای امروز به کالایی برای تجارت تبدیل شده‌اند.

۱. حسن بن علی ابن‌شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۸۶.

۲. تحریم: ۱۲؛ ر.ک: فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۴۷۹.

۳. تحریم: ۱۱؛ ر.ک: سید محمدحسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۹، ص ۳۴۴.

۴. مرجان خسروی، «بررسی آزادی حجاب و وضعیت پوشش زنان در غرب»، مجله پیام زن، ص ۲۸.

بنابراین بسیاری از زنان مسلمان و حتی غیرمسلمان به این باور رسیدند که برای رهایی از این سقوط باید به خویشتن خویش بازگردند.^۱ برای نمونه مدونا لوئیز چیکونی، خواننده آمریکایی در اواخر سال ۲۰۱۶ در ۵۸ سالگی هنگام دریافت جایزه زن سال از مجله بیلبورد، درباره شرایط دشوار و توهین آمیز فعالیت هنری زنان در آمریکا با لحنی کنایه آمیز گفت:

زنان خواننده در آمریکا باید به یک شیء زیبا و سرگرم کننده تبدیل شوند که هیچ کس از آن‌ها اندیشیدن نمی خواهد. برای مردان قاعده‌ای نیست، اما زنان باید تابع قواعد بازی باشند. باید زیبا و بامزه و اغواگر باشید، اما ادای باهوش‌ها را در نیورید. از خودتان نظر نداشته باشید یا دست کم نظری نداشته باشید که خلاف وضعیت موجود باشد؛ یعنی به شما اجازه می دهند که مثل زنان بدکاره لباس بپوشید و مردان مثل یک شیء با شما برخورد می کنند.^۲

یافته‌های گروه تحقیقاتی «آی جی (IG)» نیز نشان می دهد نسل جدید دختران در نیویورک برخلاف نسل‌های قبلی، علاقه چندانی به خودنمایی و پوشیدن لباس‌های بدن نما ندارند. «وندی شلیت» نویسنده آمریکایی می گوید: «خواسته‌های دختران امروز با گذشتگان متفاوت است؛ نسلی که از این آزادی افسارگسیخته به ستوه آمده است و می خواهد طعم شیرین فطرت را دوباره بچشد». او در ادامه می گوید: «دختران امروز با اعتراض‌های پراکنده می خواهند سبک زندگی و نوع پوشش خود را تغییر دهند. همین آسیب‌هاست که موجب می شود میزان گرایش به پاک‌دامنی میان نوجوانان غربی رو به افزایش باشد.»^۳

پوشش هویت بخش

غرب با ترویج لذت‌جویی‌های مداوم، برخورداری از هویت پوچ و بی ارزش را به زنان و دختران القا کرده است. مقام معظم رهبری علیه السلام فرموده است: «اساس فرهنگ غرب این است که زن را به عنوان یک کالا، به عنوان یک وسیله تمتع برای مرد در جامعه عرضه بکند».^۴ در صورتی که اسلام هویت بانوان را بر مبنای ایمان، تقوا و ارزش‌های انسانی تعریف می کند. حجاب نه تنها

۱. سید مجید امامی و نوید عمیدی مظاهری، «صورت‌بندی مسئله حجاب زن مسلمان در اروپا، از هویت اروپایی تا حقوق فرهنگی»، دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات جنسیت و خانواده، ص ۲۲.

۲. فاطمه دولتی، «من یک پادری هستم»، مجله پیام زن، ص ۱۲.

۳. مرجان خسروی، «بررسی آزادی حجاب و وضعیت پوشش زنان در غرب»، مجله پیام زن، صفحه ۲۸ و ۲۹.

۴. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی «زنان و بیداری اسلامی»، ۱۳۹۱/۰۴/۲۱.

آرامش و امنیت را برای زنان غربی متبلور می‌کند؛ بلکه آن‌ها را با مفاهیم جدید هویت فطری انسان نیز آشنا می‌نماید. از این‌روست که جهان شاهد روی آوردن بسیاری از زنان غربی حتی سلبریتی‌ها به حجاب و اسلام است. برای نمونه سارا بوکر هنرپیشه، مدل و مانکن تازه‌مسلمان آمریکایی می‌گوید:

من علاقه بسیاری به مادیات و زرق و برق زندگی در شهرهای گران داشتم. از این‌رو از فلوریدا به ساحل جنوبی میامی منطقه پرشور برای جستجوگران "زندگی پر زرق و برق" نقل مکان کردم. من بر اساس ارزیابی ارزش خودم بر مبنای میزان جلب توجه دیگران به ظاهر و جذابیت و گیرایی خودم توجه داشتم. به علت افزایش مستمر فاصله میان رضایت شخصی من و سبک زندگی ام، من در فرار از الکل و مهمانی‌ها (پارتی‌ها) به مراقبه (مدیتیشن) و مذاهب غیرمتعارف پناه می‌بردم. در نهایت متوجه شدم که تمامی آن‌ها فقط یک مسکن هستند و نه یک درمان مؤثر. سال‌ها گذشت تا متوجه شوم که هر چه بیشتر در "جذابیت زنانگی ام" پیشرفت می‌کنم، درجه رضایت شخصی و خوشبختی ام افت می‌کند. من برده مد بودم، من گروگان ظاهر بودم. پس از آشنایی با قرآن و اسلام، یک ردای زیبای بلند و یک پوشش سر که شبیه لباس عرفی زنان مسلمان است، خریداری کردم و در خیابان‌ها و محله‌هایی که روزهای پیشین با شلوار کوتاه، بیکینی و یا با لباس کار "شیک" سبک غربی در آن‌ها راه می‌رفتم، ظاهر شدم. اگر چه مردم، چهره‌ها و مغازه‌ها همه همان‌ها بودند، اما یک چیز به طرز چشمگیر و استثنائی متفاوت بود. من همان نبودم و نه آرامشی که من برای اولین بار در زن بودن تجربه کردم. به شما زنانی که مفاهیم زشت کلیشه‌ای علیه حجاب فروتنانه اسلامی را می‌پذیرید، می‌گویم که شما نمی‌دانید که چه چیزی را دارید از دست می‌دهید.^۱

حجاب برای برخی زنان غربی به حدی هویت‌بخش است که حتی آن را به دیگر دوستان خود نیز پیشنهاد می‌دهند. اول فوریه امسال جمعی از زنان محجبه کشور ایرلند به مناسبت روز جهانی حجاب، تصمیم به برگزاری مراسمی گرفتند و پیشنهاد تجربه استفاده از حجاب را به زنان

۱. خبرگزاری مشرق، «فرهنگ حجاب و عفاف اسلامی چگونه غرب را احاطه کرده است»، ۱۳۹۱/۰۴/۰۵، کد خبر:

غیر مسلمان دادند. به گفته این زنان، هدف آن‌ها معرفی کردن حجاب به دیگر زنان کشور است تا با داشتن حجاب و پوشش، امنیت آرامش را تجربه کنند.^۱

بنا بر پژوهش‌ها، مسلمانان فرانسه، حجاب یا حجاب اسلامی را جزء اساسی هویت خود می‌دانند.^۲ پروفیسور "مادلین زیلفی" درباره افزایش روند تمایل قشر تحصیل کرده زنان در دانشگاه‌های آمریکایی می‌گوید: «سرعت این روند مرا کنجکاو کرده است، من بارها این موضوع را در دانشکده دیده‌ام که اسلام به دختران هویت بخشیده است». وی همچنین می‌گوید: «حجاب، کلمه‌ای است که معنای بسیار دارد. حجاب همیشه در داخل و خارج کشورهای اسلامی، نماینده خیلی از چیزها از جمله یک بیانیه سیاسی محکم علیه فساد و بی‌بند و باری و یک عمل مذهبی عمیق شخصی بوده است. این موضوع به اصل اسلام برمی‌گردد. قرآن حجاب را در قالب لباس لازم شمرده است».^۳

تناسب پوشش با محیط

یکی از اصول حجاب در اسلام، تناسب پوشش با محیط است؛ به‌گونه‌ای که میزان و نوع حجاب در برابر خانواده، محارم، محل کار، جامعه و... متفاوت است.^۴ جالب است که غرب با تأسی از نگاه اسلام، به تناسب پوشش به حضور در اجتماع پرداخته است؛ به‌گونه‌ای که برای حفظ کارکرد شغلی، آموزشی و... جوامع به تطبیق پوشش افراد با ماهیت آن محیط می‌پردازد. برای نمونه «سازمان‌های غرب وقتی منفعت در میان باشد، از الگوی پوششی زنان مسلمان به نفع خود استفاده می‌کنند و آن‌گاه تطبیق‌های خاصی انجام می‌دهند. امروزه نیروی پلیس، دارای لباسی است که شامل حجاب برای زنان می‌شود. بیمارستان‌ها به تدریج به زنان مسلمان اجازه

۱. خیرگزاری مهر، «انتخاب حجاب و پشت پا زدن ستارگان غربی به نگاه تجاری به زنان»، ۱۳۹۸/۰۴/۲۰، کد خبر: ۴۶۵۹۳۸۶.

<https://www.mehrnews.com/news/4659386>

2. Croucher, S. M. (2008). French-Muslims and the hijab: An analysis of identity and the Islamic veil in France. *Journal of Intercultural Communication Research*, 37(3), 199-213.

۳. وب‌سایت روزنامه جام جم، «چرا تازه مسلمانان به حجاب علاقه دارند؟»، ۱۴۰۱/۰۷/۱۱، شماره روزنامه ۶۳۲۱.
<https://www.jamejamdaily.ir/Newspaper/item/155060>

۴. زینب خسروی‌نیا و ازاده سالاری جاثینی، «معیارهای انتخاب پوشش متناسب با سبک زندگی اسلامی از منظر آیات و روایات»، دوفصلنامه مطالعات تربیتی و اجتماعی قرآن و عترت، ص ۱۳۱.

می دهند که در محل کار خود آستین بلند داشته باشند؛ در حالی که قبلاً مجبور بودند آستین کوتاه داشته باشند. بیمارستان‌ها می دانند که حجاب یک مشکل سلامتی و ایمنی نیست؛ زیرا سایر کارکنان به دلایل بهداشتی و ایمنی مجبورند موهای خود را بپوشانند».^۱

آن‌ها در بسیاری از محیط‌های آموزشی و دانشگاهی و حتی برای معلمان، قوانینی برای تطبیق پوشش متناسب با علت حضور در محیط وضع کرده‌اند؛ زیرا معتقدند که مریبی باید از سبک لباس رسمی در محیط آموزشی استفاده کند.^۲ در قوانین مربوط به پوشش دانشگاه بایلور (آمریکا) نیز چنین آمده است: «برای حفظ استانداردهای تأیید شده در مورد ظاهر، صلاحیدیهایی در اختیار معاونت زندگی دانشجویی و همکارانش قرار گرفته است. نقض آشکار این استانداردها مانند عدم پوشاندن بدن به اندازه کافی یا پوشیدن کفش نامناسب برای حضور در کلاس، کافه تریا، دفاتر دانشگاه و سایر مکان‌ها و زمان‌های مناسب، ممکن است دانشجو را تحت تعقیب انضباطی قرار دهد. از دانش‌آموزان انتظار می‌رود که چه در محوطه دانشگاه و چه در خارج از دانشگاه لباس مناسب بپوشند...».^۳

تطبیق‌هایی که به واسطه حضور زنان محجبه در غرب با پوشش اسلامی صورت گرفته است، سبب افزایش علاقه بانوان به بازیابی هویت فطری و نیز گسترش پوشش پوشیده‌تر در جامعه شده است. در این زمینه نشریه پوشش زنان گزارش می‌دهد که درخواست برای لباس‌های پوشیده، سال به سال افزایش می‌یابد و این افزایش به سبب تغییراتی است که در محیط اجتماعی پدید آمده است.^۴ این موضوع عامل تحول سبک تولید لباس‌ها در برندهای مطرح نیز شده است.

۱. خبرگزاری بین‌المللی قرآن، «حجاب به بخشی از بافت اجتماعی فرهنگ غرب تبدیل شده است»، ۱۴۰۱/۱۱/۱۷، کد خبر: ۴۱۱۳۹۵۶.

<https://iqna.ir/fa/news/4113956>

2. Dunbar, N. E., & Segrin, C. (2012). Clothing and teacher credibility: An application of expectancy violations theory. *International Scholarly Research Notices*, 2012.

3. Student Dress and Appearance, Baylor University, Date Last Revised: September 23, 2020, IN: <https://www.baylor.edu/risk/doc.php/342477.pdf>

۴. علی غلامی، مسئله حجاب در غرب (بررسی حقوقی - جامعه‌شناختی)، ص ۱۸.

فهرست منابع

کتاب

۱. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، تصحیح علی اکبر غفاری، چاپ دوم، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ق.
۲. غلامی، علی، مسئله حجاب در غرب (بررسی حقوقی - جامعه‌شناختی)، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۱ش.
۳. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، چاپ پنجم، قم: انتشارات اسلامی، ۱۴۱۷ق.
۴. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تصحیح هاشم رسولی، چاپ سوم، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۲ش.
۵. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار استاد شهید مطهری،
۶. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، چاپ اول، تهران: دارالکتب الإسلامیة، ۱۳۷۴ش.

مقالات

۱. امام، سید مجید و نوید عمیدی مظاهری، «صورت‌بندی مسئله حجاب زن مسلمان در اروپا، از هویت اروپایی تا حقوق فرهنگی»، دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات جنسیت و خانواده، دوره ۸، شماره ۱، شهریور ۱۳۹۹، ص ۳۹-۱۱.
۲. خسروی‌نیا، زینب و ازاده سالاری جانی، «معیارهای انتخاب پوشش متناسب با سبک زندگی اسلامی از منظر آیات و روایات»، دوفصلنامه مطالعات تربیتی و اجتماعی قرآن و عترت، دوره ۵، شماره ۱۰، اسفند ۱۴۰۱، ص ۱۵۱-۱۲۷.
۳. خسروی، مرجان، «بررسی آزادی حجاب و وضعیت پوشش زنان در غرب»، مجله پیام زن، دوره ۲۷، شماره ۳۱۹، دی ۱۳۹۷، ص ۲۹-۲۸.
۴. دولتی، فاطمه، «من یک پادری هستم»، مجله پیام زن، دوره ۲۷، شماره ۳۱۱، اردیبهشت ۱۳۹۷، ص ۱۳-۱۲.
۵. سجادی، سید ابراهیم، «قرآن و فلسفه حجاب»، پژوهش‌های قرآنی، دوره ۱۳، شماره ۵۱ و ۵۲، بهمن ۱۳۸۶، ص ۹۱-۶۲.

سایت‌ها

۱. پایگاه دفتر اطلاع‌رسانی حفظ و نشر آثار آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای علیه‌السلام.
۲. پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه، «رشد گرایش به حجاب اسلامی در سوئد»، مجله اسلام و غرب، شماره ۲۷.
۳. خبرگزاری بین‌المللی قرآن، «حجاب به بخشی از بافت اجتماعی فرهنگ غرب تبدیل شده است»، ۱۴۰۱/۱۱/۱۷، کد خبر: ۴۱۱۳۹۵۶.
۴. خبرگزاری مشرق، «فرهنگ حجاب و عفاف اسلامی چگونه غرب را احاطه کرده است»، ۱۳۹۱/۰۴/۰۵، کد خبر: ۱۲۶۳۸۷.
۵. خبرگزاری مهر، «انتخاب حجاب و پشت پا زدن ستارگان غربی به نگاه تجاری به زنان»، ۱۳۹۸/۰۴/۲۰، کد خبر: ۴۶۵۹۳۸۶.
۶. وب‌سایت روزنامه جام جم، «چرا تازه مسلمانان به حجاب علاقه دارند؟»، ۱۴۰۱/۰۷/۱۱، شماره روزنامه ۶۳۲۱.
7. yng, M. D. (2010). Symbolically Muslim: media, hijab, and the West. *Critical sociology*, 36(1), 109-129.
8. Tarlo, E. (2007). Hijab in London: Metamorphosis, resonance and effects. *Journal of Material Culture*, 12(2), 131-156.
9. Croucher, S. M. (2008). French-Muslims and the hijab: An analysis of identity and the Islamic veil in France. *Journal of Intercultural Communication Research*, 37(3), 199-213.
10. Student Dress and Appearance, Baylor University, Date Last Revised: September 23, 2020, IN: <https://www.baylor.edu/risk/doc.php/342477.pdf>.